

ปลดล็อก ศักยภาพชายแดนไทย จากความท้าทายสู่การเติบโตที่ยั่งยืน

ปลดล็อกศักยภาพชายแดนไทย จากความท้าทายสู่การเติบโตที่ยั่งยืน

ในยุคที่การเชื่อมโยงระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศไทยอยู่ในจุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ชายแดน โดย 31 จังหวัดที่มีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา สปป. ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย โดยรายงาน "Unlocking Thailand's Border Potential" ฉบับล่าสุดจากธนาคารโลก (World Bank) ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาจังหวัดชายแดนของไทย โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ของพื้นที่นี้ในฐานะประตูสู่การค้า การลงทุน และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนแนวทางการสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน บริการทางสังคม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคชายแดน การพัฒนาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 จะเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พื้นที่ชายแดนเหล่านี้เต็มไปด้วยศักยภาพในการพัฒนาที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง

ปัจจุบันจังหวัดชายแดนของไทยยังคงเผชิญกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ โดยมี GDP ต่อหัวต่ำกว่าพื้นที่ภายในประเทศถึงร้อยละ 34 และมีความหนาแน่นของประชากรเพียงครึ่งหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความยากจน **ข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าสู่สังคมวัย และการย้ายถิ่นของเยาวชนสู่เมืองใหญ่** อย่างไรก็ตาม ด้วยตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ที่เป็นประตูการค้าชายแดน ช่วยเปิดโอกาสในการเข้าถึงแรงงานและวัตถุดิบราคาประหยัดจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนที่เอื้อต่อการค้าในประเทศกลุ่มภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง หากได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

อย่างเหมาะสม จะช่วยเสริมสร้างการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของไทยกับตลาดสำคัญในภูมิภาค นอกจากนี้ พื้นที่ชายแดนยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แม้จะยังต้องเผชิญกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและความมั่นคง การลงทุนในพื้นที่นี้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

การค้นพบที่สำคัญจาก DPAI การวิเคราะห์ ศักยภาพจังหวัดชายแดนไทย

รายงาน "Unlocking Thailand's Border Potential" ฉบับล่าสุดจากธนาคารโลก (World Bank) นำเสนอผลการศึกษาด้าน **"ดัชนีประเมินศักยภาพการพัฒนา (Development Potential Assessment Index - DPAAI)"** เป็นเครื่องมือที่เคยใช้ในอินเดียและสหภาพยุโรป โดยนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทย เพื่อประเมินศักยภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจของ 31 จังหวัดชายแดน ซึ่งจัดกลุ่มจังหวัดชายแดนไทย ออกเป็น 4 กลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ดังนี้

- 1. กลุ่มที่มีศักยภาพสูงแต่ผลการดำเนินงานต่ำ (High Potential, Low Performance) จำนวน 12 จังหวัด** ได้แก่ ตราด สระแก้ว เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี ระนอง สงขลา พิชณุโลก และ สตูล เป็นพื้นที่ที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจสูงแต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
- 2. กลุ่มที่มีทั้งศักยภาพต่ำและผลการดำเนินงานต่ำ (Low Potential, Low Performance) จำนวน 11 จังหวัด** ได้แก่ บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ บึงกาฬ เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร น่าน และนราธิวาส สะท้อนให้เห็นถึงความ

จำเป็นเร่งด่วนในการกำหนดมาตรการช่วยเหลือแบบ เฉพาะเจาะจง

3. กลุ่มที่มีผลการดำเนินงานเกินความคาดหมาย แม้มีศักยภาพต่ำ (Low Potential, High Performance) จำนวน 5 จังหวัด ได้แก่ ศรีสะเกษ อุตรดิตถ์ พะเยา เชียงราย และยะลา แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัด

4. กลุ่มที่มีทั้งศักยภาพสูงและผลการดำเนินงานสูง (High Potential, High Performance) จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี ชุมพร และประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้นแบบของการพัฒนาที่สามารถใช้ประโยชน์จากศักยภาพได้อย่างเต็มที่

แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ โดยจังหวัดชายแดนมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (GDP per capita) ต่ำกว่าจังหวัดในภาคกลางถึงร้อยละ 34 ขณะที่ความหนาแน่นของประชากรเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น

ความท้าทายในการพัฒนาจังหวัดชายแดนไทย

รายงานฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายหลักที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของไทย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

สังคมผู้สูงวัย: วิฤตกำลังแรงงานในพื้นที่ชายแดน ภายในปี 2560 ประชากรสูงอายุจะมีสัดส่วนถึง 31% ของประชากรไทยทั้งหมด ส่งผลให้กำลังแรงงานลดลงประมาณ 14.4 ล้านคน ซึ่งจะกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวและสร้างภาระต่อบริการสาธารณะ (Public Services) โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังประสบ**ปัญหาสังคมผู้สูงวัยในอัตราที่เร็วกว่าพื้นที่เขตเมือง** เช่น จังหวัดเชียงราย ร้อยละ 15.3 ของประชากรวัยแรงงานในจังหวัดมีอายุมากกว่า 65 ปี หมายความว่า ในทุก ๆ 100 คน ที่เป็นกำลังแรงงานของจังหวัดเชียงราย มีถึง 15 คนที่เป็นผู้สูงอายุที่ยังคงต้องทำงาน แม้จะเกินวัยเกษียณ นอกจากนี้ **การย้ายถิ่นของเยาวชนสู่เมืองใหญ่**ยังทำให้พื้นที่ชายแดนเหลือเพียงแรงงานสูงอายุที่มีทักษะจำกัด ซึ่งไม่เพียงลดทอนผลิตภาพ

แรงงาน แต่ยังเพิ่มภาระให้กับระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพและบริการทางสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดในพื้นที่

ข้อจำกัดด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะ จังหวัดชายแดนหลายแห่งมีความท้าทายด้านทุนมนุษย์ โดยมีระดับการศึกษาต่ำกว่าและอัตราการออกจากโรงเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปัจจัยหลักมาจาก**ความห่างไกล การคมนาคมที่ไม่เพียงพอ และสถาบันการศึกษาที่ขาดแคลนทรัพยากร** ซึ่งส่งผลให้เป็นข้อบกพร่อง โดยมิสถาบันการศึกษาที่เข้มแข็งและมีแรงงานร้อยละ 19.3 ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในขณะที่มุกดาหารมีเพียงร้อยละ 12.4 ของประชากรวัยทำงานที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และประมาณร้อยละ 45 ของเยาวชนอายุ 18 - 24 ปี ไม่ได้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การพึ่งพาแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนไทย พึ่งพาแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาก โดยมีแรงงานข้ามชาติที่ลงทะเบียนประมาณ 2.4 ล้านคน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อ GDP ของไทยถึงร้อยละ 6.6 แรงงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดชายแดน เช่น ตาก สงขลา และนครพนม แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายให้แรงงานที่ลงทะเบียนเข้าถึงบริการสุขภาพและการศึกษา แต่**กระบวนการลงทะเบียนที่ซับซ้อนและมีค่าใช้จ่ายสูงทำให้แรงงานจำนวนมากต้องเข้าสู่ภาคแรงงานนอกระบบ** แม้จะมีข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในการควบคุมการย้ายถิ่น แต่เครือข่ายการสรรหาแรงงานที่ไม่เป็นทางการยังคงเรียกเก็บค่าธรรมเนียมที่สูง ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้เสี่ยงต่อสภาพการทำงานที่ยากลำบาก ค่าจ้างที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และการเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำกัด

โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ ความบกพร่องด้านระบบขนส่ง สาธารณูปโภค พื้นที่อุตสาหกรรม และโลจิสติกส์เป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชายแดน บางจังหวัด เช่น กาญจนบุรี มีความหนาแน่นของถนนเพียงร้อยละ 4 ของค่าเฉลี่ยระดับประเทศ นอกจากนี้ ยังมี**ปัญหาความไม่สอดคล้องของระบบขนส่งกับประเทศเพื่อนบ้าน** ทำให้การบูรณาการในระดับภูมิภาคเป็นไปได้ยากลำบาก เช่น ระบบรถไฟรางเดี่ยวของไทยที่ไม่สามารถเชื่อมต่อกับเครือข่ายรถไฟความเร็วสูงใหม่ของ สปป.ลาว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดด้านการกำกับดูแล แม้จะมีความพยายามในการกระจายอำนาจ แต่สถาบันของไทยยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ โดยกระทรวงมหาดไทยยังคงควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเข้มงวด ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางมีข้อจำกัดในอำนาจและความสามารถในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น สถานการณ์นี้ทำให้จังหวัดต่าง ๆ ต้องพึ่งพางบประมาณจากรัฐบาลกลางและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น

กลไกขับเคลื่อนนโยบาย: กุญแจสำคัญสู่การปลดล็อกศักยภาพชายแดนไทย

รายงานฉบับนี้ได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ 4 ประการ เพื่อปลดล็อกศักยภาพของจังหวัดชายแดนไทยอย่างเต็มรูปแบบ ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายการพัฒนา

ชายแดน เสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการระดับสูงโดยใช้แนวทางเดียวกับคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน คณะกรรมการนี้จะประกอบด้วยสมาชิกคณะรัฐมนตรีผู้แทนจากจังหวัดชายแดน และผู้นำภาคเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปเชิงนโยบาย ประเมินผลกระทบของการดำเนินนโยบายต่าง ๆ และเพิ่มประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การเสริมสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคและ

นานาชาติ นอกเหนือจากการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) ที่มีอยู่ ประเทศไทยควรส่งเสริมการบูรณาการในระดับภูมิภาคให้กว้างขวางมากขึ้น โดยผลักดันความร่วมมือข้ามพรมแดนในประเด็นที่เป็นความท้าทายร่วมกัน นำแนวทางที่ยืดหยุ่นมาใช้เพื่อรองรับรูปแบบการพัฒนาใหม่ ๆ และสร้างแรงจูงใจเพื่อดึงดูดการลงทุนและกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่

3. การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและทุนมนุษย์

การพัฒนาทั้งทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กัน ประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ การแก้ไขความท้าทายทางสังคมและประชากร เช่น ปัญหาสังคมผู้สูงอายุและ

การตั้งครุฑในวัยรุ่น การดำเนินนโยบายตลาดแรงงานเชิงรุก (Active Labor Market Policies: ALMP) เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังแรงงาน และการลงทุนอย่างต่อเนื่องในระบบการดูแลสุขภาพและการศึกษา

4. ส่งเสริมการพัฒนาแบบครอบคลุม

การพัฒนายั่งยืนต้องสร้างความมั่นใจว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชากรกลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อย จะได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการใช้วัสดุแรงงาน และทรัพยากรในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ และจัดทำโครงการสนับสนุนและกลไกที่มีเป้าหมายชัดเจนเพื่อกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

บทสรุป วางรากฐานสู่การพัฒนาจังหวัดชายแดนไทยอย่างยั่งยืน

จังหวัดชายแดนไทยมีความสำคัญในฐานะประตูการค้าและการลงทุนแห่งภูมิภาค แต่กลับเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งสังคมสูงวัย ข้อจำกัดด้านทุนมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอ และระบบนโยบายที่ซ้ำซ้อน ปัญหาเหล่านี้ต้องการแนวทางแก้ไขที่ครอบคลุมและตรงประเด็น การปลดล็อกศักยภาพอันแท้จริงของพื้นที่ชายแดนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการประสานนโยบายอย่างไร้รอยต่อ การลงทุนที่มีวิสัยทัศน์ และการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน การสร้างบรรยากาศที่ดึงดูดการลงทุนภาคเอกชน การพัฒนาทักษะแรงงานที่ตอบโจทย์ตลาด และการยกระดับโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็น**กุญแจสำคัญสู่การเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคชายแดน**

การพัฒนาที่ยั่งยืนและครอบคลุมในจังหวัดชายแดนไม่ใช่เพียงแค่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศไทยโดยรวม การผลักดันข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอย่างรอบคอบจะเป็นการวางรากฐานสำหรับการเติบโตอย่างยั่งยืน และความยืดหยุ่นของเศรษฐกิจไทยในยุคที่เต็มไปด้วยความท้าทายและความเปลี่ยนแปลง

อ่านเอกสารเพิ่มเติมได้ที่

กองยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ความสอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs

SDG1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่

SDG8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลผลิต และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

SDG9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุม และยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

SDG10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ

SDG11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน

SDG17 เสริมความแข็งแกร่งให้แก่งlobal การดำเนินงาน และฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

World Bank. (2025). *Unlocking Thailand's Border Potential*. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/unlocking-thailand-s-border-potential>

World Bank. (2025). *ปลดล็อกศักยภาพจังหวัดชายแดนไทย*. สืบค้นจาก <https://www.worldbank.org/th/country/thailand/publication/unlocking-thailand-s-border-potential>